

РЕЦЕНЗІЯ

доктора економічних наук, професора, професора кафедри фінансів,
банківської справи та страхування Національного університету «Чернігівська
політехніка» Парубець Олени Миколаївни
на дисертаційну роботу Малихіна Артема Геннадійовича
на тему «Розвиток системи інфраструктурного забезпечення ринку
фінансових послуг в умовах сучасних викликів»,
подану на здобуття ступеня доктора філософії
за спеціальністю 072 Фінанси, банківська справа та страхування

Актуальність теми дисертаційного дослідження

У сучасних умовах розвитку ринку фінансових послуг в Україні забезпечення стабільного функціонування системи його інфраструктурного забезпечення набуває особливої актуальності. Це зумовлено наявністю складних внутрішніх і зовнішніх викликів, пов'язаних із тривалими воєнними діями, їх деструктивним впливом на діяльність фінансових установ, нестабільністю макроекономічного середовища, посиленням регуляторних вимог та активним розвитком процесів цифрової трансформації фінансового сектору. При цьому ефективне функціонування об'єктів інфраструктурного забезпечення ринку фінансових послуг є однією з ключових передумов підтримання належного рівня фінансової безпеки фінансових установ, інших економічних суб'єктів та забезпечення стійкого розвитку економіки України загалом.

Водночас розвиток системи інфраструктурного забезпечення ринку фінансових послуг відбувається високими темпами, що обумовлено необхідністю адаптації до нових економічних, технологічних та інституційних умов функціонування банківських, небанківських фінансових і фінансово-кредитних установ. У цих умовах особливого значення набуває формування сучасної інфраструктури, здатної забезпечити ефективну взаємодію учасників фінансового ринку, підвищити рівень фінансової безпеки, мінімізувати

негативний вплив зовнішніх загроз та створити передумови для сталого розвитку фінансового сектору й економіки України загалом. Саме тому існує об'єктивна потреба у проведенні комплексних наукових досліджень, спрямованих на поглиблення теоретичних, методичних, концептуальних і прикладних засад розвитку та трансформації системи інфраструктурного забезпечення ринку фінансових послуг з урахуванням сучасних викликів, що визначають особливості функціонування фінансових установ в Україні.

Зв'язок дисертації з науковими програмами, планами, темами

Дисертаційна робота виконана в межах планів науково-дослідних робіт Національного університету «Чернігівська політехніка» за такими темами: «Розвиток ринку кредитних послуг в умовах становлення цифрової економіки» (номер державної реєстрації 0121U113250), «Стратегічні детермінанти розвитку ринку фінансових послуг в умовах цифровізації національної економіки» (номер державної реєстрації 0123U104317), «Розвиток фінансової системи в умовах турбулентності та становлення цифрової економіки» (номер державної реєстрації 0125U000298).

Ступінь обґрунтованості та достовірності наукових положень, висновків і рекомендацій

Автор Малихін Артем Геннадійович використав значний спектр методів пізнання для проведення власного дослідження, а дисертація має чітку та логічну структуру.

У вступі дисертації обґрунтовано актуальність теми, мету, завдання, об'єкт і предмет, а також теоретико-методологічну основу та інформаційну базу дослідження. Розкрито наукову новизну отриманих результатів, їх практичне значення та визначено ступінь апробації результатів роботи.

Наукові положення, висновки та рекомендації дисертаційної роботи є обґрунтованими, достовірними, вмотивованими і повністю відображають

отримані автором наукові результати, які були сформульовані в процесі проведення дослідження.

Теоретичною та методичною основою дослідження стали фундаментальні положення економічної теорії, фінансової науки, теорії фінансового ринку та інфраструктурного забезпечення його функціонування, викладені у працях українських і зарубіжних учених з проблем розвитку ринку фінансових послуг, функціонування фінансової інфраструктури, цифровізації фінансового сектору, діяльності фінансових посередників, забезпечення фінансової стабільності, впровадження фінансових інновацій, розвитку фінтех-технологій та формування сучасної системи інфраструктурного забезпечення ринку фінансових послуг.

Автор вдало використав загальнонаукові та спеціальні методи дослідження, такі як контент-аналіз, системний підхід, системно-структурний підхід, системно-функціональний підхід, методи систематизації та групування, міждисциплінарний підхід, статистичні методи, методи аналізу динаміки, SWOT-аналіз, методи класифікації та систематизації, процесний підхід, методи індукції та дедукції, методи аналізу та синтезу, графоаналітичний метод, табличний метод. Це дозволило всебічно дослідити обрану тему й отримати достовірні результати.

Обґрунтованість наукових положень, результатів, висновків і рекомендацій дисертаційної роботи Малихіна А.Г. підтверджується глибоким аналізом значного обсягу матеріалів: праць вітчизняних і зарубіжних науковців, статистичних даних, законодавчих і нормативно-правових документів тощо.

Структура і зміст дисертаційної роботи.

Відповідність дисертації встановленим вимогам

Дисертаційну роботу оформлено згідно з «Вимогами до оформлення дисертації» (Наказ МОН України від 12.01.2017 р. № 40).

Дисертація складається із вступу, основної частини, висновків, списку використаних джерел і додатків. Загальний обсяг роботи становить 273 сторінки.

У першому розділі «Теоретичні положення функціонування та розвитку системи інфраструктури ринку фінансових послуг» досліджено теоретико-методологічні засади функціонування ринку фінансових послуг; узагальнено наукові підходи до визначення сутності ринку фінансових послуг та конкретизовано його специфічні риси, функції й особливості розвитку в сучасних умовах; систематизовано категоріальний простір дослідження інфраструктури ринку фінансових послуг шляхом аналізу дефініцій «інфраструктура», «ринкова інфраструктура», «економічна інфраструктура», «фінансова інфраструктура» та «інфраструктура ринку фінансових послуг»; обґрунтовано сутність системи інфраструктури ринку фінансових послуг, визначено її структурні компоненти, принципи, функції, властивості та взаємозв'язки між окремими елементами, а також поглиблено наукові підходи до дослідження її морфологічної будови.

У другому розділі «Дослідження сучасного стану функціонування системи інфраструктурного забезпечення ринку фінансових послуг» проаналізовано сучасні тенденції розвитку ринку фінансових послуг України; досліджено особливості функціонування банківського та небанківського секторів і ключових інфраструктурних суб'єктів фінансового ринку; оцінено стан функціонування системи інфраструктурного забезпечення ринку фінансових послуг та особливості взаємодії її окремих компонентів; проведено SWOT-аналіз системи інфраструктури ринку фінансових послуг; систематизовано основні перешкоди її розвитку та визначено сучасні виклики, пов'язані з цифровізацією, макроекономічною нестабільністю, кіберризиками, воєнними загрозами, інституційною трансформацією та необхідністю забезпечення фінансової інклюзії.

У третьому розділі «Науково-прикладні положення розвитку системи інфраструктурного забезпечення ринку фінансових послуг в умовах цифрової

економіки» розроблено модель цифрового розвитку системи інфраструктури ринку фінансових послуг; поглиблено концептуальні положення механізму розвитку системи інфраструктурного забезпечення ринку фінансових послуг із визначенням його інструментів, методів, принципів, суб'єктів та компонентів; обґрунтовано сучасні напрями трансформації системи інфраструктурного забезпечення ринку фінансових послуг; систематизовано ризики її трансформації та запропоновано напрями стимулювання розвитку інфраструктурних компонентів; сформовано концептуальні положення розвитку підсистеми сталої інфраструктури ринку фінансових послуг з урахуванням принципів цифрової економіки, сталого розвитку та сучасних викликів функціонування фінансової системи України.

Наукова новизна одержаних результатів

Важливими результатами дослідження дисертації здобувача Малихіна А.Г., які становлять новизну, є:

– понятійно-категоріальний апарат фінансової науки шляхом уточнення сутності дефініції «інфраструктура ринку фінансових послуг», що реалізовано через аналіз наукових концепцій розуміння таких категорій, як «інфраструктура», «економічна інфраструктура», «ринкова інфраструктура», «фінансова інфраструктура» та «інфраструктура фінансового ринку»;

– теоретичні положення щодо обґрунтування сутності та компонентного складу системи інфраструктури ринку фінансових послуг, що реалізовано через використання системного підходу до опису її структури, визначення функцій і принципів такої системи, розкриття змісту окремих її компонентів та їх взаємозв'язку. Це дозволило комплексно охарактеризувати систему інфраструктури ринку фінансових послуг як багаторівневу структуру, окремі елементи якої перебувають у постійній взаємодії та взаємозалежності;

– наукові підходи до дослідження морфологічної будови системи інфраструктури ринку фінансових послуг, які, на відміну від існуючих, були поглиблені результатами виокремлення наступних її компонентів:

інституційної інфраструктури, ринкової інфраструктури, телекомунікаційної інфраструктури, технологічної інфраструктури, цифрової інфраструктури, інноваційної інфраструктури, регуляторної інфраструктури, інфраструктури довіри, інфраструктури безпеки, інформаційної інфраструктури, сервісної інфраструктури та матеріальної інфраструктури;

– концептуальні положення щодо опису моделі цифрового розвитку системи інфраструктури ринку фінансових послуг, які, на відміну від існуючих, були поглиблені шляхом використання процесного підходу до пізнання закономірностей трансформації окресленої системи в результаті впливу цифрових технологій на функціонування її окремих компонентів. Це дало можливість здобувачу визначити об'єктивні причини трансформації системи інфраструктури ринку фінансових послуг, конкретизувати результати такого процесу та обґрунтувати роль механізму цифрового розвитку системи інфраструктури ринку фінансових послуг у межах запропонованої моделі;

– прикладні аспекти функціонування та удосконалення механізму розвитку системи інфраструктури ринку фінансових послуг, які, на відміну від інших підходів, були реалізовані через конкретизацію інструментів, методів і компонентів такого механізму, визначення його суб'єктів та особливостей їх впливу на функціонування зазначеної системи та її компонентів. Це дало можливість автору проаналізувати принципи функціонування такого механізму та обґрунтувати доцільність розширення їх переліку новими принципами, необхідність дотримання яких у сучасних умовах обумовлюється об'єктивними процесами цифровізації сфери фінансових послуг. Серед таких принципів виокремлено наступні: принципи керованої нестабільності, інтелектуалізації, конвергенції, цифрового захисту та сталості;

– класифікація основних ризиків трансформації системи інфраструктури ринку фінансових послуг в умовах сучасних викликів, які, на відміну від інших підходів, були поділені на дві групи: ризики, що виникають у результаті відсутності змін у системі, та ризики, що виникають у результаті розвитку самої системи. Такий підхід дозволив обґрунтувати причини виникнення

різних типів ризиків у процесі трансформації системи інфраструктури ринку фінансових послуг з урахуванням сучасних тенденцій функціонування фінансового ринку.

– практичні положення формування та розвитку підсистеми сталої інфраструктури в системі інфраструктури ринку фінансових послуг, що реалізовано через опис сутності такої підсистеми, визначення її структурних елементів, конкретизацію об'єктивних передумов доцільності її формування та ролі у процесі сучасної трансформації фінансових установ з урахуванням викликів цифрової економіки й основних напрямів впровадження моделі сталого фінансування.

Варто зауважити, що дисертаційна робота Малихіна А.Г. відзначається високим рівнем обґрунтованості наукових положень, висновків і рекомендацій.

Практичне значення одержаних результатів дослідження

Дисертація Малихіна А.Г. має вагоме практичне значення: розроблені теоретико-методичні положення аргументовано доведені до рівня конкретних рекомендацій і пропозицій. Результати дисертаційної роботи використовуються у діяльності: ПрАТ СК «ПЗУ Україна»: враховано рекомендації щодо розвитку цифрової, інформаційної, сервісної та безпекової інфраструктури фінансових установ, практичну цінність становили рекомендації стосовно удосконалення інформаційно-аналітичного забезпечення управлінських процесів, розвитку цифрових каналів взаємодії з клієнтами, підвищення рівня кіберзахисту та цифрової безпеки фінансових установ (№ 151 від 13.05.2026); АТ «Акцент-Банк»: враховано підходи до формування стратегічних напрямів цифрової трансформації банківської установи, рекомендації щодо забезпечення адаптивності системи управління до сучасних цифрових викликів, а також пропозиції щодо підвищення ефективності функціонування банку в умовах активного розвитку цифрових технологій (№ М5А5-RF58-ВАР5-0134 від 30.04.2025 р.); Національного

університету «Чернігівська політехніка»: використано в навчальному процесі кафедри фінансів, банківської справи та страхування при розробці методичних матеріалів, а також під час проведення лекційних та практичних занять з таких освітніх компонентів: «Ринок фінансових послуг», «Фінансовий ринок», «Банківська система» (№ 202/08-842 від 12.05.2026).

Повнота викладення наукових результатів дисертації в опублікованих працях

Обґрунтованість наукових положень, висновків і рекомендацій підтверджується активністю здобувача Малихіна А.Г. у публікаціях: він має 13 наукових праць, з них: 1 стаття в іноземному науковому виданні (Scopus); 5 статей у наукових фахових виданнях України, що входять до міжнародних наукометричних баз даних; 7 праць апробаційного характеру. Публікаційна активність відповідає чинним вимогам МОН України щодо опублікування результатів дисертації на здобуття ступеня доктора філософії та засвідчує високий рівень презентації отриманих автором результатів у науковій літературі.

Дотримання норм академічної доброчесності

За результатами аналізу дослідження не було виявлено фактів порушення академічної доброчесності, некоректних запозичень чи академічного плагіату. Автор дотримувався принципів і норм наукової етики, академічної чесності та законодавства у сфері авторського права.

У тексті дисертації містяться належно оформлені бібліографічні посилання на всі використані джерела інформації, що свідчить про коректне використання наукових доробків інших дослідників і демонструє дотримання встановлених норм академічної доброчесності під час виконання дисертаційної роботи.

Зауваження та дискусійні положення щодо змісту дисертації

Загалом, відзначаючи достатній рівень наукових здобутків Малихіна А.Г., обґрунтованість результатів і практичне значення дисертаційної роботи, необхідно зауважити, що деякі положення мають дискусійний характер:

1. У підрозділі 1.1 доцільно було б ширше розкрити взаємозв'язок між ринком фінансових послуг та фінансовою екосистемою, враховуючи сучасний розвиток платформних моделей надання фінансових послуг.

2. У роботі активно використовується категорія «цифрова інфраструктура», однак її співвідношення з інформаційною та технологічною інфраструктурою потребує більш чіткого розмежування.

3. У підрозділі 2.2 автор аналізує інфраструктурне забезпечення окремих сегментів ринку, однак майже не оцінює рівень взаємодії між ними.

4. У підрозділі 3.1 модель цифрового розвитку системи інфраструктури могла б бути доповнена сценаріями її функціонування за різних умов розвитку економіки.

5. У підрозділі 3.3 автор обґрунтовує розвиток підсистеми сталої інфраструктури, однак недостатньо деталізує механізми її фінансування.

Однак, вказані зауваження та дискусійні положення суттєво не впливають на загальну позитивну оцінку дисертаційної роботи здобувача Малихіна А.Г. та можуть бути предметом наукової дискусії під час захисту.

Загальний висновок

Дисертаційна робота Малихіна Артема Геннадійовича є завершеним, цілісним і самостійно виконаним науковим дослідженням, у якому отримано нові науково обґрунтовані теоретичні та практичні результати, що в сукупності розв'язують актуальне наукове завдання щодо трансформації системи інфраструктури ринку фінансових послуг в умовах сучасних викликів.

За рівнем актуальності, науковою новизною, обґрунтованістю висновків, теоретичною та практичною значимістю результатів та їх апробацією дисертаційна робота Малихіна А.Г. відповідає встановленим вимогам «Порядку присудження ступеня доктора філософії та скасування рішення разової спеціалізованої вченої ради закладу вищої освіти, наукової установи про присудження ступеня доктора філософії» (Постанова Кабінету Міністрів України від 12 січня 2022 р. № 44 (із змінами, внесеними згідно з Постановами Кабінету Міністрів України № 341 від 21.03.2022 р. та № 502 від 19.05.2023 р.)).

Беручи до уваги вищевикладене, вважаю, що дисертація Малихіна Артема Геннадійович на тему «Розвиток системи інфраструктурного забезпечення ринку фінансових послуг в умовах сучасних викликів» виконана на високому рівні, а її автор заслуговує на присудження ступеня доктора філософії за спеціальністю 072 Фінанси, банківська справа та страхування.

Рецензент:

доктор економічних наук, професор,
професор кафедри фінансів,
банківської справи та страхування
Національного університету
«Чернігівська політехніка».

Олена ПАРУБЕЦЬ